

I. Dünya Savaşında Osmanlı Ordusu Sahra Postası

Turhan Turgut
FRPSL

Giriş

Sahra Postası, karada ve denizde hizmet veren askeri posta teşkilatıdır. Daha çok seferberlik ve savaş dönemlerinde gündeme gelmişse de günümüzde ülkeleri dışında asker bulunduran devletler için hala kapsamlı biçimde verilen bir hizmeti ifade eder.

Cephedeki asker için sahra postası, onun ailesi ve arkadaşlarıyla yani kısacası sevdikleriyle bağıni temin eden unsurdur. Düzgün çalışan sahra postasının savaşın çok önemli bir boyutu olan yüksek moral gücünün sağlanmasında ve devam ettirilmesinde küçümsenmeyecek bir yeri vardır. Günümüze kadar intikal etmiş sınırlı sayıda şehit mektubu incelendiğinde bu yazışmaların silah altında olanlar için ne kadar değerli olduğu anlaşılıyor. 1915'de Maydos'ta (bugünkü Eceabat) şehit olan yedek subay namzedi Hasan Etem Bey'in annesine yazdığı son mektubun ilk satırları şöyledir:

"Valideciğim, dört asker doğurmakla müftehir şanlı Türk annesi, Nasihatamız mektubunu Divrin Ovası gibi güzel, yeşillik bir ovacığın ortasından geçen derenin kenarındaki armut ağacının sayesinde otururken aldım. Tabiatın yeşillikleri içinde mest olmuş ruhumu bir kat daha takviye etti" ()*

Anadolu insanı Balkan savaşının başladığı 1912'den 1922'ye kadar tam on yıl boyunca seferberlik ve savaş yaşadı. Silah altına alınanlar vatan uğruna şehid olmayı o kadar büyük bir ayrıcalık olarak düşünüyorlar ve o kadar istiyorlardı ki yazdıkları çoğu mektup bir vedaname niteliğindedir. Bir de şehid üsteğmen Zahit'in satırlarına bakalım:

"Aziziye (Pınarbaşı) İlçesi'nin Kılıç Mehmet Bey Köyü'nden Ahmet Efendi kızı eşim Hanife Hanıma... İşte bugün seferberlik ilan edildi. Ben hem kendim, hem mesleğim itibariyle tam bir asker, hem şerefli bir askerim.

Asker olmam nedeniyle, sevgili vatanımı savunmaya gidiyorum. Gidip gelmemek, gelip bulmamak var. Her şey insan içindir.

Böyle olmakla beraber, şu vasiyetnameyi yazmak hemen ölmek demek değildir.

(*) Mektubun tam metninin kopyası Kabatepe Milli Parklar Müzesindedir. Aslı şehidin yeğeni Etem Ruhi Üngör'dedir.

Yüce Allah ve İlahi mukadderat bir birimizi önceden tanımadığımız ve bilmediğimiz halde, uzak memleketlerden bizi bir birimize nasip etti. Allah'ın emrine ve Peygamber'in kavline uygun olarak nikahımız kıyıldı. Yaşadığımız sürece geçimimizi sağlamaya çalıştım. Fakat, bizi toparlayıp bir araya getiren devletimiz harp ilan etti. Ben de vatanım ve milletim uğruna harbe iştirak ediyorum. Eğer şehit olursam, Büyük Allah'ım ruhlarımızı birbirine kavuşturur.

Vatan uğruna şehit olursam bana ne mutlu. Böyle bir hal olduğunda mevcut olan eşyam ve taşınabilir mallarımdan mihri müeccelinizi almanız için sizi vekil tayin ediyorum. Eğer bunlar yetmezse hakkınızı helal edeceğinize ve beni borçlu yatırmayacağınıza eminim. Birbirimize verdiğimiz sözlerden dönmemenizi ister ve umarım. Ruhuma bir mevlit okutmak vicdanınıza kalmıştır. Kendim için başka bir şey istemiyorum. Şehitlik bana yeter." ()*

Sahra postasının aktif olarak görüldüğü Birinci Dünya Savaşı yılları, yakın tarihimizin en ilgi çekici konusudur. Bu bağlamda sahra postası, Osmanlı posta tarihi meraklıları için yalnızca posta hizmetini değil askeri sansürü de kapsayan, başlıbaşına bir tarih araştırması konusudur. Sahra postası numaraları, damgaları, dağıtım ve ulaştırma yöntemleri, üzerinde hala geniş boyutlu çalışma yapılmasını gerektiren hususlardır.

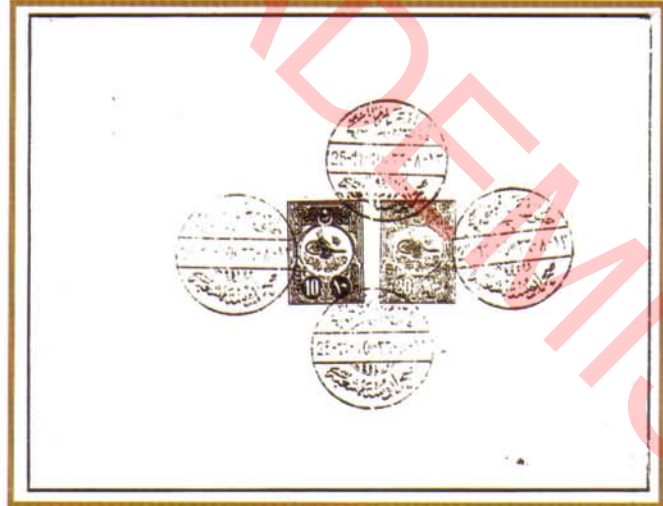
Birinci Dünya Savaşında on cephede savaştık. (Görgülü, 1993: 51). Orduların dört yıl boyunca gösterdiği hareketlilik, bugünkü şartlarla karşılaştırıldığında inanılmayacak boyutlarda olmuştur. Birliklerimizin tarihi ile sahra postası tarihi birbirinin içine örülmüş iki önemli konu olarak geçmişimizdeki aydınlık yerlerini almışlardır. İmparatorluğun dağılmasından sonra onun geride bıraktığı coğrafya üzerinde kurulmuş olan yirmiyi aşkın devletin ise kendi posta tarihleri içinde Osmanlı sivil postasının ve aynı zamanda sahra postasının vazgeçilmez bir yeri vardır.

Osmanlı toplumunun çok uluslu yapısının bir uzantısı olan filatelik çok renkliliğin getirdiği ilgi çekici sonuçlar arasında unutulmayacak tarihi kişiliklerin yer aldığını da görüyoruz. Örneğin Moşe Shertok (Sharett). İstanbul'da hukuk okuduktan sonra 1916'da Osmanlı ordusuna katılarak subay olan Moşe Bey, yabancı dil bilgisi sayesinde 46. Tümen, 146. Piyade Alayında Makedonya ve Filistin cephelerinde tercüman olarak hizmet vermiştir. Daha sonra 1947 sonunda bağımsız İsrail devletinin kurulmasıyla ilk Dışişleri Bakanı olarak hizmet vermiş ve 1954'de Başbakan olmuştur. Osmanlı ordusu subaylığından genç bir devletin başbakanlığına! Onun orduda görevliyken yaptığı yazışmalar sahra postası koleksiyonlarının gözde parçaları arasında yer alır. Aynı bağlamda, Filistinli devlet adamı ve tarihçi Aref el-Aref'i den de bahsetmeliyiz. Doğu cephesinde Ruslara esir düşüp 3 yıl Sibiry'a da esir kampında kaldıktan sonra kaçmayı başarabilmiştir. 1950 – 55 yılları arasında Kudüs belediye başkanlığı da yapmış olan el-Aref'in esirirken yazdığı mektuplar posta tarihimizin ilginç belgeleridir.

(*) Çanakkale Valiliği web sitesi. Sitedeki alıntı Em. Tümg. Hüseyin Işık'ın Silahlı Kuvvetler Dergisindeki makalesini kaynak olarak göstermektedir. Sayı: 265, Mart 1978.

Sahra Postasının Kuruluş ve İşleyişi

Osmanlı ordusunda Birinci Dünya Savaşı başlayıncaya kadar işleyen bir sahra postası teşkilatı olmadığı yönünde uzmanlar arasında fikir birliği vardır. Aslında Balkan savaşının çıkmasından önce 1910 yılında ordu mensupları için ayrı bir posta kanalı kurulmasının düşünülmüş olduğunun kanıtları vardır. Mesela o yıl yapılan ve kısaca Sonbahar Manevrası olarak anılan tatbikatta kullanılmak üzere hazırlanmış damgaları Ankara'daki PTT Müzesi'nde görmek mümkündür. Resim 1 deki damga örneğinde "Sonbahar Manevrası Sahra Posta Şubesi" ibaresi yer almaktadır. Aynı müzenin damga koleksiyonunda Balkan Savaşında kullanılmak üzere hazırlanmış olduğu açıkça görülen "Esteroma Kolordusu Sahra Posta ve Telgraf

Resim 1

Merkezi”, “İşkodra Kolordusu Sahra Posta ve Telgraf Merkezi”, “Vardar Ordusu Karargahı Sahra Posta ve Telgraf Merkezi” gibi damgalar mevcuttur. (Nuhoğlu-Mert, 1990: 299, 311) Diğer taraftan filatelimizin önde gelen isimlerinden rahmetli Y.Müh. Salih Muzaffer Kuyaş bir makalesinde muntazam ve numaralı Sahra Postası damgalarının ilk defa 1912 yılında Balkan Harbi sırasında kullanılmaya başlandığını ileri sürmüştü de (Türk Pulculuğu, 1980) bu satırların yazarı, bugüne kadar ister 1910’da ister Balkan Savaşı sırasında sahra postasının varlığını gösterecek postadan geçmiş bir belgeye rastlamamıştır. Bu bulguyu pek de yadırgamamak gerekir zira imparatorluk sivil postası o kadar düzenli ve mükemmel çalışmaktaydı ve o kadar çok posta ve/veya telgraf merkezi vardı ki ikinci bir sistemin varlığına belki de ihtiyaç duyulmuyordu. Nitekim 1914 yılı posta rehberine göre imparatorluğun o günkü daralmış sınırları içinde bile 1585 adet postahane mevcuttu.

Resim 2

Genelkurmay Başkanlığı kaynaklarına göre sahra postası teşkilatı seferberliğin ilan edildiği 20 Temmuz 1914 (Gregoriyen takvime göre 2 Ağustos) tarihinin hemen ertesinde kurulmuştur. Fakat bu sisteme ait tek tip damgaların kullanılmasının haftalar sonra bile gerçekleşmediğini, ayrıca sivil postanın da askeri postayla birlikte kullanıldığını elimizden geçmiş olan yazışmalarda görüyoruz (Resim 2). Bu resimde yer alan karttaki negatif damgada “Onaltıncı Fırka Seyyar Sahra Postası 332” yer almakta yanındaki 3 Ağustos 1330 (1914) tarihli sivil damgada ise çıkış postanesi olarak Ayastefano yani bugünkü Yeşilköy’ün kullanıldığı görülmektedir. Yine Ağustos ayının sonlarına ait bir başka kartta (Resim 3) kullanılmış olan dikdörtgen damgada “Altıncı Kolordu – Kırkaltıncı Fırka-i Hümayun Sahra Postası” yazılıdır, çıkış damgası ise İstanbul’dur. Bu iki ender yazışmanın kaynaklandığı birlikler Ağustos 1914’de İstanbul civarında konuşlandırılmıştı, yani başkent ve dolayısıyla Başkomutanlık Karargahı’nın yakınında yer alıyorlardı ve buna rağmen ellerinde bir örnek sahra postası damgası görülüyor.

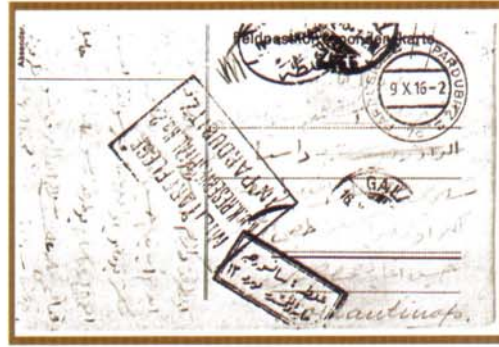

Resim 3

Genelkurmay Başkanlığı arşivlerini ilgilendiren yayınlarda sahra postası hizmetine zaman zaman gönderme yapılmaktadır. Çeşitli cepheler için hazırlanmış olan kitapların “İdari Faaliyetler ve Lojistik” (ATASE, 1978) bölümlerinde ordu menzil müfettişliği bünyesindeki ordu menzil kıt’aları arasında sahra postası bölüklerinden de bahsedilmektedir. Ordu menzil müfettişlikleri günümüzün üs komutanlıklarına benzetilebilir. Bunlar başkomutanlık ile ordular arasındaki koordinasyonu sağlayan, idari ve lojistik faaliyetlerde bulunan unsurlardı. Sahra postası bölüklerinin gelen postayı orduya bağlı birliklere dağıttığı ve aynı şekilde toplanan postayı da dağıtılmak üzere sivil sisteme aktardıkları bilinmektedir. Esasen sivil postahanelerin bulunduğu yerlerden yapılan asker yazışmalarının normal postayla gönderildiğinin birçok kanıtı da mevcuttur. Bu tür yazışmalarda görülen sansür damgaları içinde bazan tümen komutanlığı düzeyine kadar olanlar görüldüğü için bu sonucu çıkarıyoruz. Kısacası askeri personelin mutlaka sahra postasını

kullanmaları gerektiği yönünde bir kural olmadığı açıktır. Savaşan ordu mensupları içinde okur yazar olanlar daha çok subaylardı. Bilinen sahra postası materyali içinde subayların yazışmaları çoğunluktadır.

Osmanlı ordusu mensuplarının bazan Alman sahra postasını ve keza bu orduda görev yapan Alman ve Avusturyalı subayların da Osmanlı sahra postasını kullandıkları görülmüştür. Özellikle Avrupa cephelerindeki birliklerimizin mensupları Alman sahra postasından sıklıkla yararlanmışlardır. Resim 4’de

Resim 4

Galiçya cephesindeki bir Alman sahra hastanesinde yatan gazimizin yazdığı kart görülüyor . Alman Güney Ordusu emrinde savaşmak üzere bu cephelere gönderdiğimiz , toplam mevcudu yüzbinini aşan 3 kolordu, lisan bilen kadrolara sahipti. Avrupa cephelerinde uğradığımız vasıflı insan kaybının üzerinde pek durmaz, haklı olarak, daha çok Çanakkale cephesindeki kahramanlarımızdan, Sarıkamış'taki faciadan bahsederiz. Halbuki savaşan insan sayısı olarak bir oranlama yapılırsa Avrupa'daki kayıplarımızın da ne kadar ciddi düzeyde olduğu görülecektir. Yalnızca Galiçya'daki XV. Kolordumuzun kaybı mevcudunun yarısı kadardı.

Başkomutanlık nezdindeki sahra postası idaresi pul ve diğer malzemenin sisteme dağıtımını düzenliyordu. Bu malzemeler arasında "askeri açık muhabere varakası" denilen formüllerler, üzerinde " Müdafai Milliye Cemiyeti tarafından gazilere hediye muhabere varakasıdır" ibaresi olan kartlar, aynı cemiyet tarafından çıkarılmış olan iane kartları da vardı. Çeşitli nedenlerle pul sevkiyatında aksama olduğunda bir pulun diagonal olarak ikiye kesilerek üzerindeki değer yarısı değer için postaya uygulandığı görülmüştür. Ayrıca Filistin cephesinde pul sıkıntısı çeken birliklerin kendi uyarladıkları kaşelerle pulların değerinde değişiklik yaptıklarına da rastlanmıştır. (Pollack, 1962)

Yukarıda bahsi geçen kartların yanında, 1914 yılında İngiltere’de basılarak tedavüle sunulan ve büyük kullanım kolaylığı sağlayan birbirinden güzel antiyeler olmasaydı bugünkü posta tarihi çalışmalarımız yetersiz kalırdı. Antiyeler, posta teşkilatı tarafından çıkarılan ve posta ücreti genellikle bir pul resmi şeklinde üzerine basılmış olan zarf, kart ve benzeri iletişim araçlarıdır. Sefere gidenler bunlardan yeteri kadarını beraberlerinde götürüyorlar ve yazışmalarında kullanıyorlardı. Ordu mensupları yine aynı yıl bastırılmış olan son derece cazip pulların yer aldığı üç ayrı pul karnesini de yanlarında taşırlardı. Böylece pul sıkıntısı çekilmesi veya yakında bir posta/telgraf merkezi bulunmaması gibi istenmeyen durumlar yazışmaların sürdürülmesine engel olmuyordu. Ayrıca, antiyeler içinde cevaplı olanlarının yani cevabın posta ücretinin önceden alındığı kartlara yazılabilmesi haberleşmeyi kolaylaştıran bir diğer unsurdur. İngiltere ile savaşa girildikten sonra antiye ihtiyacı 1917’de Avusturya’da bastırılan kartlarla giderildi.

Posta tarihinin önemli bir unsuru olan tarifeler incelendiğinde ordunun rütbesiz mensuplarının yazışmalarından ücret alınmadığı görülmektedir. Bu kural I. Posta Nizamnamesi’nin çıktığı 1840’dan beri değişmemiştir. (Tanrıkut: 1984). Subaylar ise o yıllarda geçerli olan sivil tarifeye uymak zorundaydılar. 1915’de yürürlüğe giren Evlad-ı Şüheda Vergisi ise askeri personelin tamamına uygulanmıştır.

Sahra postası dağıtım ağı sabit ve seyyar postalar olmak üzere düzenlenmişti. İlgili cephenin gerisindeki sabit sahra postası istasyonlarında ulaşan postalar buradan cephedeki birliklerin posta ünitelerine iletilirdi. Aynı şekilde muharip birliklerden gelen postalar da buradan sivil sisteme yönlendirilirdi.

"Sabit Sahra Postası" damgalarının varlığı bunu kanıtlamaktadır. Sirkeci postahanesi bünyesindeki PTT müzesinde sahra postasına ait ilgi çekici bir posta kutusu sergilenmektedir. Romanya cephesi için hazırlandığı anlaşılan bu kutunun başka cephelerde varlığını gösteren bir kayda henüz rastlanmamıştır.

Başkomutanlık tarafından hazırlanmış olan bir örnek damgalar yuvarlak negatif (Resim 5) ve tarih bandlı yuvarlak (Resim 6) olarak iki türdü. Negatif damgaların üst bölümünde "sahra postası" ibaresi, altında sahra postası numarası yer alıyordu. Yuvarlak tarihli damgaların ise üst bölümünde "sahra postası" ibaresi, ortadaki kuşakta tarih ve alttaki bölümde ise sahra postası numarası görülmektedir. İki tip damganın hangi fikirden hareketle yapıldığı tahmin edilemiyor. Her iki tip de savaş boyunca aynı ayrı kullanıldığı gibi ikisinin bir arada olduğu belgeler de mevcuttur.

Resim 5

Resim 6

Bu noktada İsmail Hakkı (Okday)'dan bahsetmeden geçmek mümkün değildir (1881 – 1977). Sadrazam Tevfik Paşa'nın oğlu ve Padişah Vahdettin'in damadı olan bu zat, Osmanlı ordusunda kurmay subaydı. Alman ordusunda eğitim aldığı için mükemmel Almanca bildirdi, aynı zamanda o dönemin nadir filatelistleri arasındaydı. Çeşitli cephelerde görev almıştı ve bulunduğu yerlerden gerek sivil gerekse sahra postası kanalıyla gönderdiği yazışmalar bugün pek çok koleksiyonda müstesna bir yer tuttuğu gibi dönemi inceleyenler için de değerli kaynaklardır. Okday'a göre tabur düzeyine kadar olan her birliğin kendi sahra postası

numarası vardı. Örneğin 10. Taburun sahra postası numarası 10 gibi. Diğer taraftan kolorduların 25'den, orduların ise 38'den başlayan numaraları vardı. (Steichele, 1981: 1033,1). Bugüne kadar gördüğüm sahra postası materyali arasında bu hususu tamamen teyid edecek çok az yazışma gördüğümü belirtmeliyim. Belki savaş öncesinde bu tür bir örgütlenmenin ideal olacağı düşünülmüş ve planlanmıştı fakat bulgularımız bunu doğrulayamıyor. Öyleyse hangi damganın hangi birliğe ait olduğu nasıl saptanıyor? Bunun iki yöntemi vardır:

a) Çıkış damgası olarak kullanılmışsa sansür mührüne bakılmalıdır. Askerlerin sahra postası kanalıyla gönderdiği yazışmalar hizmet etmekte oldukları birliğin yetkililerince sansür edilirdi. Bu mühürlerde her zaman birliğin adı bazan da sansür uygulayan makamın adı yazılıdır. Resim 7 bu uygulamayı gösteriyor: Sahra Postası numarası: 6, sansürü uygulayan makamın mühründe ise "Beşinci Ordu Kumandanlığı Yaverliği" yazılıdır. Böylece Sahra Postası 6 damgasının Beşinci Ordu karargâhında kullanıldığı ortaya çıkıyor.

b) Varış damgası olarak kullanılmışsa yazışmanın adresine bakmak yeterlidir. Adresde birliğin adı yer alır fakat askeri bir sır olarak saklanması gerektiği için, açıkça yazılmaz. Gönderen

çoğu kez bu birliğin nerede olduğunu bilemez fakat bilse bile yazamaz çünkü böyle bir bilginin askeri sansürden geçmesi mümkün değildir. Bunun pek güzel bir örneğini Mustafa Kemal'in 2 Temmuz 1915'de Arıburnu'ndan, arkadaşının dul eşi Madam Corinne'e yazdığı bir mektubun sonunda adresini verdiği görüyoruz:

"Adres: Miralay Mustafa Kemal, 19 Fırka Kumandanı, Maydos

Yahut: Miralay Mustafa Kemal, Arıburnu, Maydos. Bu daha emin" (*)

Atamız, birlik adıyla yerinin aynı anda yazılmasını emniyetli bulmamıştı, sahra postasının gelecek mektubu kendisine ulaştıracağını bildiğini tahmin etmek güç değildir!

Hangi damganın hangi birliğe ait olduğu bu yöntemlerden biriyle saptandıktan sonra posta tarihi açısından bir diğer önemli husus olan coğrafi konumun incelenmesi gerekir. Nitekim cephelerden yapılan yazışmaların pek çoğu bir postahänenin bulunmadığı yerlerden geliyordu. Bu konuda Genelkurmay ATASE Dairesi Başkanlığı'ndan sağlıklı bilgi elde edilmekte, birliğin adı ve tarih verildiğinde coğrafi konum bilgisi alınabilmektedir. Yerin önemi elden çıkmış topraklarda kurulmuş devletlerin posta tarihlerini ilgilendirdiğindedir.

Resim 7

Bütün bunlara rağmen görsel materyale dayanan her bilginin doğru olduğunu iddia etmek mümkün değildir. Bunun en önemli nedeni, en başta da değindiğim üzere, savaş boyunca askeri birliklerin gösterdiği eşi görülmemiş hareketlilik. Mesela, 15. tümenin 1915'de Çanakkale'de savaştığını, 1916'da Romanya'da çarpıştığını ve 1918'de Batum'a, doğu cephesine gönderildiğini, 1915 ve 16'da doğu cephesinde savaşan 52. tümenin 1917'de Irak'a sevk edildiğini görüyoruz.

Diğer taraftan kayıp verilen cephelerdeki birliklerin birleştirilmesi ve yeni adlarla anılmaya başlaması da konuyu karmaşık hale sokmaktadır. Doğu cephesinde kayıp veren alayların Kafkas tümenleri adı altında, Filistin'de VI., VII ve VIII. ordularımıza ait birliklerin Yıldırım Orduları adı altında birleştirilmeleri sonucunda bu durum ortaya çıkmıştır.

Sonuç

Bu makalede sahra postası kavramı ve işleyişi hakkında bilgi vermeye çalıştım. Birinci Dünya Savaşı ile ilgili yazılı materyal gün ışığına çıktıkça bilgimiz genişleyecek ve ayrıntılar hakkında daha sağlıklı bilgi edinmiş olacağız. Ekte sunulmakta olan liste bugüne kadar bu konu hakkında yayınlanmış belki de en geniş çalışmadır ve bilinen damgaların büyük bir kısmını kapsamaktadır fakat eksiklerinin olduğu da muhakkaktır. Listedeki bilginin kaynağı olan materyal tarafımdan görüldüğünden içeriği tahmine değil gerçeğe dayanmaktadır.

Fenerbahçe, Mart 2007

(*) Bu mektubun metni birçok web sitesinde yayınlanmaktadır, ben adresinden aldım fakat ana kaynağa ulaşamadım.

Kaynakça

- Alexander, Zvi (2000) *Osmanlı Sahra Postaları, Filistin (1914 – 1918)* İstanbul: Tarih Vakfı
- I. Dünya Harbinde Türk Harbi. (1978). *Çanakkale Cephesi. Cilt V.* Ankara: Genelkurmay Başkanlığı ATASE Yayınları.
- Görgülü, İsmet (1993) *On Yıllık Harbin Kadrosu*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Kuyaş, Y.Müh. Salih Muzaffer (1975). *Kafkas Ordusu Postası*, Türk Pulculuğu Dergisi Sayı 5, İstanbul. Türkiye Filateli Dernekleri Federasyonu Organı.
- Kuyaş, Y.Müh. Salih Muzaffer (1979). *Birinci Dünya Savaşında Filistin Cephesinden Çok Önemli Yeni Bir Keşif*, Türk Pulculuğu Dergisi Sayı 22, İstanbul. Türkiye Filateli Dernekleri Federasyonu Organı.
- Kuyaş, Y.Müh. Salih Muzaffer (1980). *İlginç Bir Buluş Hakkında*, Türk Pulculuğu Dergisi Sayı 25, İstanbul. Türkiye Filateli Dernekleri Federasyonu Organı.
- Nuhoğlu, Dr. Hidayet Yavuz – Mert, Talip (1990) *Osmanlı Posta Damgaları*, İstanbul: İslam Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi.
- Pollack, F.W. (1962). *The Turkish Post in the Holy Land*. The Holy Land Philatelist Ltd. Tel Aviv, Israel.
- Steichele, Anton (1981) *Die Osmanische Post*, Kassel.
- Tanrıkuş, Asaf (1984) *Türkiye Posta ve Telgraf ve Telefon Tarihi ve Teşkilat ve Mevzuatı*, Ankara
- Turgut, Turhan (1993) *Sahra Postaları*, Türk Pulculuğu Dergisi sayı 2 - 3, İstanbul: İstanbul Filatelistler Derneği

Teşekkür

Bu makale ekindeki listenin oluşturulmasında bilgisinden ve görsel materyalinden yararlanan değerli filatelistler başta rahmetli Y. Müh. Salih Muzaffer Kuyaş olmak üzere M. Ziya Ağaoğulları, Zvi Alexander ve Yakup Nakri'dir. Son düzeltmeleri yapan asistanım Meral Kençal'a da ayrıca teşekkürü borç bilirim.

Yazar hakkında

Turhan Turgut, I. Dünya Savaşı sırasında Osmanlı posta tarihi çalışmalarıyla dünya sergilerinde ödül kazanmış amatör bir filatelisttir. İstanbul Filatelistler Derneği başkanlığı yapmıştır. Kendisine Türkiye Filateli Dernekleri Federasyonu tarafından ulusal yarışmalarda jürilik yapma onurunun verilmiş olması yanında Uluslararası Filateli Federasyonu nezdinde akredite posta tarihi jürisidir. İngiliz Kıraliyet Filateli Derneği üyesi olup onun Türkiye temsilciliğini de yürütmektedir.